

autor. Patricija Veramenta u članku *O osnivanju muzeja Iva Vojnovića* navodi kratku kronologiju ideje o osnivanju muzeja koji bi služio očuvanju uspomene na Vojnovića i daje opis neizvedenog arhitektonskog projekta za muzej koji je napravio arhitekt Vinko Glanz kao i popis predmeta koji su bili donirani za muzejsku zbirku. Dubrovački povjesničar umjetnosti Ivan Viđen u tekstu *Inicijativa za osnivanje Vojnovićevog muzeja* također daje svoje viđenje kronologije inicijativnog odbora za osnivanje Vojnovićevog muzeja i ističe kako je odbor osnovan svega petnaestak dana nakon književnikove smrti, a potom na osnovu neobjavljenih arhivskih izvora daje i pregled svih problema s kojim se odbor suočio prilikom osnivanja muzeja i okupljanja predmeta i rukopisa za zbirku. U prilogu teksta objavljen je i statut muzeja iz 1931. godine.

Nakon tekstova stručnjaka koji su sudjelovali na simpoziju, nalazi se blok tekstova koji su bili pripremljeni i objavljeni uz izložbu koja je bila postavljena u prostorima Narodne knjižnice Grad. Tu su kraći tekstovi Marine Zec Miović, Ivana Viđena, Luka Paljetka i Tonka Maroevića. Na kraju je navedena kronologija simpozija.

Ivan Viđen

О ОСЛОНЦИМА ИСИДОРЕ СЕКУЛИЋ

Слободанка Пековић, *Исидорини ослонци*, Академска књига, Нови Сад, 2009.

Књига *Исидорини ослонци* осветљава моралне ставове и интелектуалне преокупације најумније жене српске књижевности. Ауторка Слободанка Пековић, полазећи од стваралаштва Исидоре Секулић, критичке мисли о њој и ванкњижевне грађе, открива начела која су темељила како рад, тако и живот списатељке. Разматрајући културну климу, традицију и утицаје под којима су се уобличавали Исидорини ставови и њено дело, ауторка исписује и студију о случају жене интелектуалке код нас у времену које су обележиле промене и предрасуде.

Изузев прва два поглавља – *За и против Исидоре Секулић* и *Исидора – жена интелектуалка*, у којима се образлаже њен положај и у књижевности тога доба и у приватном животу, у осталих осам поглавља откривају се Исидорини ослонци: *Исидора и искреност*, *Исидора и истина*, *Исидора – морал и религија*, *Исидора и сиромаштво*, *Исидора и традиција*, *Исидора и национално*, *Исидора и град* и *Исидора и путовања*.

Прво поглавље посвећено је проблемима рецепције стваралаштва Исидоре Секулић. Од првих критика које су пропратиле објављивање *Сапутника* (1913) и *Писама из Норвешке* (1914), њено стваралаштво изазивало је дивљење, али и ниподаштавање. У најистакнутијем критичару тога доба, Јовану Скерлићу, особено и монументално дело Исидоре Секулић није пронашло свог „аутентичног” критичара. Уметнички исказ ове списатељке није одговарао мерилима која су књижевност сводила у уске оквири омеђене националним интересима. Ретки критичари, попут Дучића и Матоша, препознали су модерност у њеном поступку и указали на место које јој у српској књижевности припада.

Слободанка Пековић узроке овакве судбине наше књижевнице проналази у друштвеним приликама и односима у ондашњој Србији. Културни, политички и морални системи утицали су на обликовање Исидориног дискурса, чији се текстови могу посматрати као један вид аутобиографије. По речима ауторке, Исидору Секулић није могуће изместити изван текста; она живи унутар свога писања. Из њених се остварења ишчитава положај жене у руралној и патријархалној култури. Читане у родном кључу, Исидора Секулић, Јелена Димитријевић, Милица Јанковић и Даница Марковић, парадигматично представљају судбину жене ствараоца с почетка прошлога века. Мада су Исидори Секулић признавали изузетно образовање, писменост и памет, њен списатељски таленат је оспораван. Занимљиво је, на пример, да је Растко Петровић, пишући о Исидори Секулић, доследно употребљавао именице мушког рода да би на тај начин вредновао њено дело и одао јој признање као правом писцу.

У поглављима која следе предочавају се она уверења која су била полазиште за све ставове у животу и стварању Исидоре Секулић. Искреност као њена темељна врлина читавала се из говора, писања, живота, наступа у јавности и одредила је њен однос према истини, моралу и религији, традицији и националном.

У Исидорином систему мишљења истина није једна и коначна. Свако има своју истину с којом живи. Јединствена је само уметничка, а у њој се сједињују и објективна и субјективна истина. Потврду оваквог става Слободанка Пековић налази у есејима и критикама Исидоре Секулић – они постављају дилеме и не нуде коначан одговор. У својим критикама Исидора је тумачила дело и, мада није износила вредносни суд, утицала је на његово даље читање и разумевање.

Исидора Секулић је у свему истицала принцип моралности. Реконструисање њеног јединственог и личног система моралних вредности, повод је да се проговори о извесним везама и утицајима. Испитује се утицај Ралфа Емерсона на филозофско и религиозно мишљење Исидоре Секулић. Списатељка је била отворена за различита

учења, али их је прилагођавала себи и луцидно уобличавала личне идеје. И у питањима морала и религије, која је за њу била пре свега висока морална вредност, полазиште су биле искреност и истина.

По речима Слободанке Пековић, важно место у Исидорином систему вредности припада проблемима који се односе на срећу, пријатељство, честољубље и сиромаштво. Посебна пажња посвећена је размишљањима о духовном сиромаштву које је списатељка схватала као највеће зло. Једино је човек ослобођен жудње за богатством у стању да досегне онај степен слободе у којем је могуће изједначити етичко и естетичко, што је за Исидору био и смисао бављења књижевношћу.

Исидора Секулић имала је и сопствену визију традиције. Као један од представника модерне, с поштовањем се односила према претходним књижевним моделима, али је створила оригиналан уметнички израз како у форми, тако и у језику. Својим критикама утицала је на развој мишљења о књижевности, а *Сапутницима* је донела нов приповедачки исказ који је супротстављен традиционалном моделу приповедања. Њен космополитизам одредио је и однос према националном, који је био лишен идеализације и идеологизације. Уз пуну свест о манама и врлинама завичаја и отаџбине, отворено је приступала и духовним просторима Европе, тежећи својеврсној синтези домаће и европске културе и духа. Због таквога става Исидори Секулић замерано је одрођавање, јер је општа културна клима тога времена наметала ванестетске критеријуме у оцени књижевно-уметничког дела, који су се пре свега огледали у односу према националном и традицији.

Последња два поглавља говоре о значају честих путовања Исидоре Секулић и о њеном односу према урбаној средини. Списатељка је град доживљавала као место културних дешавања у којем се може обогатити дух. Обрађала се грађанској популацији. Мада се у њеним приповеткама не именује директно место, своје јунаке ситуира у градско окружење. Посебна пажња посвећена је месту Београда у животу и литератури Исидоре Секулић.

Десето поглавље књиге посвећено је Исидориним путовањима. Ауторка упоређује путописе Исидоре Секулић са путописима Јелене Димитријевић. Исидорини путописи заузимају значајно место не само у њеном стваралаштву већ у српској књижевности уопште, јер је њима иновирала и померила формалне и тематске границе приповедања. Сама се књижевница није супротстављала традицији, али њено окретање унутрашњој стварности и индивидуалном животу условило је ширење традицијом утврђених граница овога жанра.

Изузетна и другачија, Исидора Секулић је у времену у којем је живела била осуђена на самоћу, коју је и сама бирала. Од почетка

књижевног рада привлачила је пажњу критичара и историчара књижевности и својим животом и својим стваралаштвом. Време је признало као значајног писца модерне. Књига Слободанке Пековић то место потврђује, уз изношење неколиких дилема: да ли је Исидора превазишла модерну, да ли је значајнија од овог покрета, да ли обједињује, разара, или надилази идеје ове епохе.

Настала као резултат рада на пројекту „Место и улога периодике у историји нове српске књижевности”, књига *Исидорини ослонци* значајан је допринос историји српске књижевности и српске књижевне критике. Међутим, своје место она превасходно налази у корпусу студија које осветљавају живот и рад наше књижевнице. Приликом представљања Исидориних ослонаца, ауторка је истраживала критичку мисао о Исидори Секулић, њено стваралаштво и преписку, из којих се могу реконструисати живот, начин мишљења и осећања. Морална, религиозна и естетичка уверења која је ауторка препознала као ослонце откривају и Исидорин приватни портрет, а, посредно, и културну климу у којој је стварала. С обзиром на својеврсну саживљеност Исидоре Секулић и њених остварења, Слободанка Пековић укршта спољашњи са унутрашњим приступом и на тај начин даје смернице за даље иманентно истраживање њеног многозначног дела.

Биљана Мичић

ПЕСНИК У ПУТОПИСУ

(Ана Гвозденовић, *Облаци, шкољке и траве – лирски елементи у путописно-мемоарској прози Милоша Црњанског*, Народна библиотека „Срефан Првовенчани”, Краљево, 2009)

*Путописе које сам ја писао, они су потпуно без жеље да кажу
пошто је хотелска столица, пошто је хотелска соба,
нема података о Италији. Ако неко узме моју Италију он ће се
слабо провести ако мисли по томе да путује.*

Милош Црњански

Полазећи од става Владимира Гвоздена о јасној свести српских путописаца с почетка 20. века о два обрасца овог хибридног жанра – публицистичком и уметничком, ауторка рада јасно се опредељује за бављење другим, усмеравајући своје интересовање на Љубав у *Тоскани* и *Писма из Париза*, а онда и на *Наша небеса*, *Књигу о Немачкој*,